
Werkveld

Onderwijs

Datum

30 augustus 2016

Instemming/Advies GMR

Vastgesteld CvB

2.4 | (Hoog)begaafdheid

Passend onderwijs en (hoog)begaafde leerlingen

Inhoudsopgave

1.	Visie op talentontwikkeling	3
2.	Excellente en (hoog)begaafde leerlingen	4
2.1	Kenmerken van (hoog)begaafdheid	5
3.	Algemene beleidsdoelen van Aves	7
3.1	Organisatieniveau	7
3.2	Signalering en diagnostisering	7
3.3	Aanpassingen binnen het onderwijsaanbod en begeleiding	8
3.4	Versnelling	8
3.5	Compacten	8
3.6	Verrijken	8
3.7	Verbreden	9
3.8	Evaluatie	9
3.9	Contacten met voorschoolse instellingen en voortgezet onderwijs	9
4.	Beleid op schoolniveau	10
4.1	Realisatie	10
4.2	Leerlijnen en HGW	11
5.	Plusklassen	12
5.1	Doelstellingen van de plusklassen (tekst uit projectplan 6-7)	12
5.2	Selectiecriteria	12
5.3	Intakeprocedure/aanmeldingsprotocol	13
5.4	Aanbod	13
5.5	Organisatie	13

1. Visie op talentontwikkeling

De visie van Aves op onderwijs is gebaseerd op het feit dat iedere leerling uniek is. Aves organiseert gedifferentieerd onderwijs, dat recht doet aan verschillen tussen leerlingen en dat ook uitvoerbaar is. In de afgelopen decennia is daarbij veel aandacht geweest voor de 'zwakkere' leerling. De deskundigheid binnen de scholen is daarin enorm toegenomen. Ook de excellente en hoogbegaafde leerlingen hebben recht op een afgestemd aanbod.

De vraag wordt wel eens gesteld of leerlingen met een achterstand niet meer recht hebben op extra aandacht dan excellente en (hoog)begaafde leerlingen. Op grond van de kijk op passend onderwijs vindt Aves dat dit niet het geval is. Aves streeft ernaar dat alle leerlingen gemotiveerd blijven om te leren, ongeacht hun capaciteiten.

In het kader van passend onderwijs wil Aves dat *elke* leerling optimaal gebruik kan maken van de onderwijsvoorzieningen en alle ondersteuning krijgt die daarbij geboden kan worden.

Belangrijke aandachtspunten voor deze doelgroep van hoogbegaafde kinderen zijn:

- Een heldere stichtings- en schoolvisie op excellente en (hoog)begaafde leerlingen in het onderwijs.
- Leerkrachten die intelligente hoogbegaafde kinderen herkennen.
- Het kunnen diagnosticeren van excellente en hoogbegaafde kinderen.
- Aanpassingen binnen het curriculum; doorgaande lijn met passend aanbod.
- Een goede communicatie/samenwerking met ouders.

2. Excellente en (hoog)begaafde leerlingen

In de titel van dit beleidsplan wordt gesproken over excellente en (hoog)begaafde leerlingen. Er is bewust gekozen voor deze omschrijving om daarmee aan te sluiten bij de hedendaagse visie. In deze visie wordt meer en meer gesproken over excellente leerlingen in plaats van alleen maar (hoog)begaafde leerlingen. Met excellente leerlingen wordt feitelijk de groep van 20% best presterende leerlingen bedoeld, leerlingen die beter kunnen presteren als ze maar uitdagender onderwijs krijgen. Onderzoek laat zien dat deze excellentie bij leerlingen veelal alleen tot ontplooiing komt als er in de omgeving van het kind voldoende ruimte wordt gegeven aan talentontwikkeling.

Een deel van deze excellente leerlingen noemen we (hoog)begaafd. Dit zijn leerlingen die ook de potentie hebben om tot hoge prestaties te komen, maar daarbij soms een afwijkende leerstijl hanteren, wat een succesvolle carrière in de weg kan staan. De diversiteit tussen deze leerlingen is echter erg groot en er kan niet worden gesproken van een eenduidige homogene groep. Aves heeft de ambitie om een aanbod voor alle excellente leerlingen, waaronder hoogbegaafde leerlingen, te realiseren.

In dit plan volgen we onderstaande definitie over (hoog)begaafdheid.

Deze werkdefinitie is consistent met de belangrijkste aspecten, waarover in de meest bekende theorieën en modellen consensus bestaat, of waarin zij elkaar aanvullen:

- (Hoog)begaafde leerlingen beschikken over een in aanleg aanwezig potentieel om tot uitzonderlijke prestaties te komen, behorend bij de beste 10%, op één of meerdere begaafdheidsgebieden.
- De ontwikkeling van talent is een langdurig en dynamisch proces. Zowel persoonlijkheidseigenschappen als de interactie met de omgeving zijn mede bepalend voor de mate waarin het aanwezige potentieel tot zijn recht komt.
- Een (hoog)begaafde leerling beschikt over een hoge intelligentie in combinatie met een creatief denkvermogen.
- Daarnaast is er sprake van een intrinsieke motivatie (doorzettingsvermogen) om een taak te volbrengen wat zich onder andere uit in een sterke gedrevenheid wanneer iets hun interesse heeft.
- (Hoog)begaafdheid is geen eendimensionaal begrip dat is uit te drukken in een criterium als een IQ “score” > 130. Een hoge score is wel een sterke indicatie van een hoge intelligentie, maar een lagere score sluit dit niet uit. (Hoog)begaafdheid omvat in ieder geval meer dan een hoge intelligentie en intelligentie omvat meer dan een IQ test meet.
- Op een gemiddelde populatie heeft 10% van de leerlingen kenmerken die kunnen duiden op (hoog)begaafdheid, waaronder indicaties die duiden op een hoge intelligentie; 2,3% daarvan is hoogbegaafd.

2.1 Kenmerken van (hoog)begaafdheid

Bron: SLO

KENMERKEN

1. Hoge intelligentie	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over hoge intellectuele capaciteiten. Een hoge score op een intelligentietest (IQ > 130) of hoge prestaties op andere test is hiervan een indicatie.
2. Vroege ontwikkeling	(Hoog)begaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.
3. Uitblinken op één of meerdere gebieden	Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken (hoog)begaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals bijvoorbeeld in taal en wiskunde. (Hoog)begaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.
4. Gemakkelijk kunnen leren	(Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen hierdoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van de gemiddelde leerling.
5. Goed leggen van (causale) verbanden	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht.
6. Het makkelijk kunnen analyseren van problemen	(Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleemanalyseerders. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.
7. Het maken van grote denksprongen	Een (hoog)begaafde leerling maakt grotere leerstappen en heeft daarom minder tijd nodig.
8. Voorkeur voor abstractie	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen

	<p>behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.</p>
<p>9. Hoge mate van zelfstandigheid</p>	<p>(Hoog)begaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de (hoog)begaafde leerling veel initiatief en neemt hij/zij vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag op zijn/haar eigen wijze doen, zoals het zelf bedenken van een methode voor het uitrekenen van sommen.</p>
<p>10. Brede of juist specifieke interesse / hoge motivatie / veel energie</p>	<p>Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij (hoog)begaafde leerlingen is namelijk het kunnen een voorwaarde, maar het willen van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van (hoog)begaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit. Maar het tegenovergestelde geldt ook: als een (hoog)begaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich erin te verdiepen hetgeen onderpresteren tot gevolg kan hebben.</p>
<p>11. Creatief/origineel</p>	<p>In de opdrachten laten (hoog)begaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.</p>
<p>12. Perfectionistisch</p>	<p>(Hoog)begaafde leerlingen zijn perfectionistisch aangelegd. Zij houden niet van half werk.</p>
<p>13. Apart gevoel voor humor</p>	<p>(Hoog)begaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor.</p>
<p>14. Hoge mate van concentratie</p>	<p>(Hoog)begaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandachtsspanne dan de gemiddelde leerlingen.</p>

3. Algemene beleidsdoelen van Aves

3.1 Organisatieniveau

De basisscholen van stichting Aves zijn in staat om excellente en (hoog)begaafde leerlingen binnen de eigen onderwijssituatie:

- te signaleren;
- te diagnosticeren m.b.t. leerprocessen, werkhouding en sociaal-emotionele ontwikkeling;
- passend te begeleiden;
- te voorzien van een passend aanbod.

Op iedere school:

- is de mogelijkheid voor leerlingen tot compacten, verrijking, verbreding, verdieping en eventueel versnellen. Beleid (afspraken) hierover zijn vastgelegd in het schooldocument;
- zijn materialen aanwezig die ingezet worden bij de diverse beschreven activiteiten;
- werken alle scholen van stichting Aves met het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH);
- is een coördinator excellent leren die specifiek belast is met deze problematiek. Per onderwijsteam wordt er 1 coördinator aangewezen;
- worden onderpresteerders tijdig gesignaleerd en krijgen een passend aanbod.

3.2 Signalering en diagnostisering

Op alle scholen wordt het DHH-protocol gehanteerd om hoogbegaafdheid in beeld te brengen. Alle leerkrachten zijn op de hoogte van de kenmerken en specifieke leereigenschappen van excellente en (hoog)begaafde leerlingen, ook van het feit dat sommige leerlingen moeilijk te herkennen zijn. Wanneer er signalen van (hoog)begaafdheid zijn opgemerkt, worden er meer gegevens verzameld door de coördinatoren.

Door scholing aan te bieden aan de coördinatoren, wil stichting Aves bereiken dat deze kennis door de coördinator wordt doorgegeven op de scholen, zodat iedere leerkracht beschikt over voldoende kennis en in staat is signalen op te merken.

De gehele route van signalering en diagnostisering wordt in het schoolbeleidsplan voor alle scholen van Stichting Aves vastgelegd met daarbij wie verantwoordelijk is voor de diverse stappen in het DHH protocol. De lb-er is verantwoordelijk voor het proces en de coördinator voor de inhoud. Indien hier aanleiding toe is, kan in overleg met ouders besloten worden tot het inschakelen van een extern deskundige.

Aan de hand van het DHH protocol wordt nagegaan of er een sterke indicatie is van een hoge begaafdheid of dat er sprake is van een pientere leerling. Na de indicatie wordt bekeken hoe verder wordt gegaan met deze leerling.

Een belangrijke factor daarbij is het welbevinden van het kind. De leerling moet gebaat zijn bij de aangeboden extra stof doordat de uitdaging die nodig is geboden wordt.

3.3 Aanpassingen binnen het onderwijsaanbod en begeleiding

Binnen Aves is men op de hoogte van de noodzaak voor aanpassing van het leerstofaanbod. Het besef van een 'ander type kind' dat anders leert en anders denkt, is bij elke leerkracht bekend. Hiaten in de leerstof bij een leerling betekenen niet automatisch dat er sprake hoeft te zijn van een achterstand, maar dat dit een gevolg kan zijn van bijvoorbeeld demotivatie of een ad hoc leerstrategie.

Er wordt op elke school zowel binnen als buiten de groep aandacht besteed aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Voor leerlingen die als (hoog)begaafd zijn aangemerkt worden in de eigen groep aanpassingen in de leerstof gemaakt.

Dat betekent dat er ook voor slimme kleuters een beredeneerd aanbod is.

3.4 Versnelling

Soms is het beter dat een leerling 'vervroegd doorstroomt', dat wil zeggen een klas overslaat. Er spelen hierbij echter verschillende zaken mee, waarbij zeker ook de sociaal emotionele kant. Wij maken daarbij gebruik van de Versnellings Wenselijkheidslijst van CBO – Nijmegen (zie bijlage 5-C) Het blijft de voorkeur houden om niet een klas over te slaan, maar door aanpassingen in de leerstof de leerling voldoende uitdaging te bieden.

3.5 Compacten

Het principe is indikken van de leerstof door al het overbodige weg te laten. Op deze manier gaat de leerling versneld door de normale leerstof en blijft er tijd over voor specifieke leeractiviteiten (er wordt o.a. gebruik gemaakt van de compacting programma's bij rekenen en taal).

3.6 Verrijken

Verrijken is een aanvulling op compacten. Met verrijkingsmateriaal kan worden gerealiseerd dat bij een leerling een beroep wordt gedaan op het zoeken naar antwoorden in een open vraagstelling, het zoeken naar meerdere creatieve oplossingsmethoden, het werken op een hoog niveau in een hoog tempo. Bij rekenen, taal en begrijpend lezen wordt verrijking gestructureerd en met afwisseling aangeboden.

Het compacten en verrijken vindt in principe in de eigen groep plaats en blijft niet alleen beperkt tot de (hoog)begaafde leerlingen, maar ook leerlingen met een duidelijke ontwikkelingsvoorsprong kunnen hier aan deelnemen.

3.7 Verbreden

Verbreden betekent kennis en vaardigheden opdoen aan de hand van zelf gekozen onderwerpen en thema's, rekening houdend met de volgende aspecten:

- Het doel is zelfsturing;
- Het is gericht op eigen interesse en motivatie;
- De leerling is producent in plaats van consument;
- Leermethoden en leerstrategieën worden versterkt;
- Het ontwikkelt een goede leerhouding;
- 'Metacognitieve' vaardigheden worden ontwikkeld;
- Een goede coaching is hierbij noodzakelijk: concreet vragen stellen tijdens het plannen, uitvoeren en evalueren van de taak.

3.8 Evaluatie

Op schoolniveau wordt steeds bekeken welk effect de geboden hulp heeft gehad. Dit wordt in vrijwel alle gevallen intern behandeld: met de leerkracht, de IB-er, coördinator excellent leren, met de ouders en de leerling.

3.9 Contacten met voorschoolse instellingen en voortgezet onderwijs

Er wordt samenwerking gezocht met scholen voor voortgezet onderwijs op het gebied van onderwijsinhouden. De ambitie is om te realiseren dat er afspraken liggen die waarborgen dat het V.O. aansluit op het talent dat leerlingen hebben.

Peuterspeelzalen zijn op de hoogte van ons beleid en er vindt warme overdracht plaats van de peuterspeelzalen naar de basisschool waarbij ook(hoog)begaafdheid een aandachtspunt is.

4. Beleid op schoolniveau

Elke school van stichting Aves heeft voor de eigen situatie een pakket maatregelen beschikbaar om aan de onderwijsbehoeften van excellente en (hoog)begaafde leerlingen tegemoet te komen. Daaronder vallen in ieder geval het kunnen signaleren en diagnosticeren van (hoog)begaafdheid. Elke school streeft voor excellente en (hoog)begaafde leerlingen, in onderwijsinhoudelijk en pedagogisch didactisch opzicht, naar een passend en gestructureerd onderwijsaanbod. Op iedere school is er een aanpak verrijken, compacten, verbreden, versnellen en verdiepen. De competenties van leerkrachten die hierbij van belang zijn, zijn gebaseerd op de kijkwijzers. Dit staat beschreven in het schooldocument.

Dat betekent voor de scholen van Aves het volgende:

- een zorgvuldige en duidelijke wijze van signalering en diagnosticering;
- een aangepaste leerlijn en een plan van aanpak voor deze leerlingen;
- een gestructureerd aanbod van de aanpassingen in de leerstof;
- de houding van de leerkracht met betrekking tot het pedagogisch-didactisch handelen is mede gericht op de (onderwijs)behoeften van de excellente en (hoog)begaafde leerling;
- ten aanzien van het pedagogisch klimaat in de klas is de leerkracht extra alert op excellente en (hoog)begaafde leerlingen, omdat die zich door hun andere manier van leren wel eens een vreemde eend in de bijt kunnen voelen.

4.1 Realisatie

Om het voorgaande te realiseren is het noodzakelijk dat alle leerkrachten goed op de hoogte zijn op het gebied van excellentie en (hoog)begaafdheid en in staat zijn betreffende leerlingen te signaleren en een passend aanbod te geven.

Per school zal worden geïnventariseerd op welke wijze de benodigde competenties moeten worden versterkt/verbeterd. Er wordt gewerkt met competentiewijzers. Daarnaast is er aan iedere school/onderwijsteam een coördinator excellent leren verbonden die extra scholing heeft ontvangen.

4.2 Leerlijnen en HGW

Leerlijnen en HGW

3B	3A	2	1A		1B
Ind. leerlijn	Basislijn extra	Basislijn	Basislijn compact		Ind. Leerlijn
I.H.P. - Maatwerk	Aanpassingen in groepsplan <i>extra instr. extra oef. herhaling</i>	Groepsplan Lijn van de methode <i>basisinstructie</i>	Aanpassingen in groepsplan		RISICO
			<i>C/V</i>	<i>C/V plus</i>	I.H.P. + Maatwerk
Maatwerk	Maatwerk		Meer Werk	Hoog werk	Hoog werk

5. Plusklassen

Er is bovenschools beleid ontwikkeld betreffende de opzet van enkele bovenschoolse plusklassen. Bij Aves betreft het nu drie groepen waar hoogbegaafde leerlingen uit groep 6, 7 en 8 één morgen per week samen komen.

5.1 Doelstellingen van de plusklassen (tekst uit projectplan 6-7)

De samenwerking en omgang met gelijkgestemden is een belangrijk doel van de plusklassen. Er is passende begeleiding, afgestemd op de specifieke behoeften van de (hoog)begaafde leerling. De kinderen werken aan eigen leerdoelen, om zodoende bewust bezig te zijn met hun ontwikkeling. De leerlingen krijgen inhoudelijke verrijking (vakken/projecten) en ontwikkelen vaardigheden voor leren en denken. Ook is er ruimte voor verdere ontwikkeling van het creatieve denkvermogen. Er is een stimulerend en passend aanbod; de plusklas speelt in op de motivatie van de leerling (kinderen werken vanuit eigen interesses).

5.2 Selectiecriteria

De leerlingen zijn gediagnosticeerd als (hoog)begaafd of er zijn sterke vermoedens van (hoog)begaafdheid. Indien intelligentiegegevens bekend zijn, wordt uitgegaan van een totaal IQ > 130;

(Hoog)begaafde leerlingen waarvan de behoeften op cognitief, sociaal en emotioneel gebied aansluiten bij de doelstellingen van de plusklas 6-7 en 8:

- De leerling is gebaat bij omgang met gelijkgestemden en/of,
- de leerling is gebaat bij extra aandacht en intensievere begeleiding (bijv. door faalangst, onderpresteren, demotivatie, gebrekkige studievaardigheden, aanpassingsgedrag) en/of,
- de leerling is gebaat bij een aanvullend uitdagend onderwijsaanbod.

Van belang is:

Er is geen sprake van (te) grote naastliggende problematiek:

- Het moet mogelijk zijn om daadwerkelijk tegemoet te komen aan de begeleidingsbehoefte van de leerling, voor zover dit past binnen de groepssamenstelling en doelstelling van de plusklas;
- Een kind moet kunnen profiteren van het aanbod van de plusklas.

Voor sommige kinderen is een (te grote) naastliggende problematiek belemmerend en heeft aandacht hiervoor een grotere prioriteit dan de gestelde plusklasdoelen.

De basisschool staat achter deelname en erkent het belang van het bezoek aan de plusklas. Dit uit zich ook in aanpassingen voor de leerling in de eigen klas/school.

5.3 Intakeprocedure/aanmeldingsprotocol

Aanmelding gebeurt via de basisschool. Leerkracht, ouders en leerling vullen formulieren in waarin o.a. geïnformeerd wordt naar de ontwikkeling en het beeld van het kind, beoogde doelen en verwachtingen van de plusklas. Tevens worden er intakegesprekken gevoerd met school en ouders. Aan de hand van de verkregen informatie wordt een beslissing genomen over de toelating.

5.4 Aanbod

De plusklassen hanteren drie speerpunten. Samenwerken, plannen en organiseren en creatief denken staan centraal. Op de ochtend of de middag komt het volgende aanbod:

- Projecten
- Filosoferen, creatief denken en discussiëren
- Techniek en natuurkunde

5.5 Organisatie

De leerlingen van groep 8 gaan op de dinsdag- en woensdagmorgen naar het Zuyderzee Lyceum. Deze plusklassen zijn een samenwerking tussen het Zuyderzee Lyceum en Aves. Aves zelf heeft twee plusklassen 6-7 waarvoor twee morgens per week een lokaal beschikbaar wordt gesteld.

